

PROTESTANTSKÝ SVĚT A POKÁNÍ

Začátky

Postoj reformačního křesťanství k pokání byl v počátcích ovlivněn tehdejší neblahou praxí udělování odpustků, formálností masového zpovídání a vůlí očistit církev od všeho, co není obsaženo přímo v Písmě. Odmítnutí církevní autority mělo za následek roztříštěnost názorů, která trvá dodnes. Tři velcí reformátoři (Luther, Kalvín, Zwingli) mají společné asi toto: 1. Pokání má být obrácením a proto navazuje těsně na křest. 2. Je to osobní obnova, ale ne útěk ze světa. 3. Důraz na celoživotní pokání.

Martin Luther: „I kdybych měl tisíce a tisíce světů, raději bych je ztratil, než bych připustil, že církev přijde o nejmenší částku této zповědi; raději bych i snesl papežskou tyranii postů, svátků, hábitů, úřadů, odsuzování, prelátských odznaků a všeho, co se dá snést bez úhony víry, než abych viděl, že se křesťanům bere zповěď, neboť to je pro ně první a nejužitečnější škola. Tam se učí poznávat a uskutečňovat Boží slovo a svou víru tak silně, jak to nikdy nedokážou při veřejném poučování a kázání (...) Nedám si od nikoho vzít soukromou zповěď a nechtěl bych ji dát ani za poklady celého světa, protože vím, jakou sílu. a útěchu mi dala. Dávno bych byl přemožen a zardoušen ďáblem, kdybych si byl nezachoval tuto zповěď“ (podle Kerygma und Dogma, 1982).

Od začátku kladl Luther důraz na lítost (contritio – zkroušenost), vnitřní vyznání a dostiučinění v duchu (soud nad sebou před Božím soudem); zevní pokání je jen znamením vnitřního. Protože contritio je možné zřídka, jediná podmínka je víra, důvěra v Krista, víra v slíbené odpuštění. Protože není možné vzpomenout si na všechny hříchy, stačí všeobecné vyznání těch hříchů, které zatěžují svědomí, a pokušení, s nimiž souhlasil. Okolnosti jsou zbytečné. Moc klíčů je služba odpuštění bratřím, svěřená všem bratřím a sestrám. Soukromá zповěď sice není v Písmě, ale netřeba ji rušit, pokud není zneužívána k podmanění nebo k působení skrupulí.

Ještě 1520 („De captivitate babylonica“) uznával tři svátosti: křest, pokání, chléb. Ve svých katechismech už jen dvě, pokání mu je pouze návratem ke křtu. Nebyl však proti Melanchthonovu doporučení soukromé zповědi, neboť může být i nutná k útěše a pro víru, a také pro poučení zvláště mládeže.

Jan Kalvín: „Tento příkaz o odpouštění a zadržování hříchů (–) nesmí být vztahován k ničemu jinému nežli ke službě slova. Když tuto službu Pán svěřoval svým apoštolům, opatřil je zároveň tímto úřadem svazovati a rozvazovati hříchy. Neboť co jest obsahem evangelia, ne-li to, že my všichni jako otroci hříchu a smrti jsme vyproštěni a vysvobozeni skrze vykoupení, které jest v Kristu Ježíši? (–) Tak dospíváme k výsledku, že moc klíčů je prostě kázání evangelia, a že to není ani tak moc, jako služba, přihlížíme-li k lidem“ (Instituce, 5. kap., česky Praha 1951, 200n).

Kalvín je radikálnější. Pokání je podle něho jednak umrtvení starého člověka upřímnou bázňí Boží (vhled do vlastní ztracenosti a návrat ke Kristu; není to jen strach ze soudu, ale i láska a ochota poslouchat), jednak oživení, což je akt Boží milosti. Pokání je nutné, ale není příčinou odpuštění. Hříchy po křtu (který je vlastní „svátostí smíření“) se odpouštějí přičtením Kristovy spravedlnosti a trvalým umrtvováním.

Svätost pokání neuznává a „...ušní zpověď, věc tak záhubnou a tolika směry církvi škodlivou, odsuzujeme a toužíme ji od kořene vyhladiti“ (Inst., 198).

Další vývoj

Postupem času došlo k pohybu ve věci pokání. V reformovaných (kalvinistických) církvích byla během 17. století zpověď takřka všude nahrazena všeobecným vyznáním hříchů. Pietismus se vzdálil od zpovědi vlivem důrazu na vnitřní prožívání a na individuální stránku obrácení. Teprve F. Schleiermacher začal zdůrazňovat společenský rozměr pokání. Koncem 19. století došlo k pokusům obnovit zpověď, ale bez valného úspěchu.

Po první a po druhé světové válce vycházely podněty k obnově soukromé zpovědi hlavně z komunit společného života: Michaelbruderschaft aj.; Taizé, Grandchamp, Darmstadt aj. Rozrůznily se ve dvojí pojetí: 1. Vyznání a absoluce liturgickou formou od ordinovaného, jen v nouzi od jiného, Max Thurian (z Taizé) a jiní pokládají zpověď s absolucí za svátost. 2. Individuální zpověď má smysl pro poznání hříchů, zpovědník konkretizuje Boží slovo do situace; absoluce jen pronuciativní (vyhlašovací – nezprostředkuje milost) s prosbou, aby ji Bůh učinil exhibitivní (účinnou); zpovědníkem může být každý křesťan, zvláště obdařený charizmatem; bez liturgické formy, v pastoračním rozhovoru; zralý křesťan zpověď nepotřebuje.

Politická teologie současnosti požaduje s obrácením také vůli změnit společenské struktury. V pokání nejde o svátost, ale spíše o kreativní ovládnutí hříchu člověkem. Dorothee Sölleová: „rozhřešení“ spočívá v tom, že sbor nebo skupina hříšníka kritizuje, přijímá ho a pomáhá mu k nové životní orientaci. Obširněji viz: H. Vorgrimmler, Busse und Krankensalbung. Hdb. d. Dogmengesch. IV,3/1978.

V současném luteránství (výňatky z katechismu pro dospělé)

Dříve měla společná zpověď před večeří Páně ve zvyklostech církve pevné místo. Teologické úvahy byly podkladem k tomu, že se teď obojí od sebe odděluje, protože vážnost pokání často překryla radost z večeře Páně. Tím došlo v mnoha sborech k tomu, že se zpověď stala téměř neznámou věcí. Mnozí faráři a členové sboru pozorují tento vývoj se starostí a vidí v tom náboženské ochuzení. Podobný vývoj lze dnes pozorovat i v římskokatolické církvi. Ale vylučuje se radostná nálada večeře Páně a kající ráz zpovědi? A nedává právě radostné očekávání sílu, abychom se vyrovnali s nezpracovanými zbytky a starými dluhy?

Moc odpouštět hříchy byla propůjčena církvi jako celku (Jan 20,22n). Ordinací povolává a zplnomocňuje církve jednotlivé křesťany k slyšení zpovědi a udělování absoluce. Nadto však je všem křesťanům uloženo, aby si navzájem naslouchali ve svých starostech a těšili se odpuštěním hříchů skrze Krista (Jak 5,16).

Vinu, kterou člověk cítí, může přenést Bohu a prosit ho za odpuštění různým způsobem. Často je to možné jen tak, že vinu předestřeme Bohu v modlitbě a prosíme ho za prominutí. To se nazývá zpovědí srdce. Mnohdy předneseme svou vinu Bohu spolu se sborem všeobecnou zpovědí a obdržíme společně jeho odpuštění. Když však jde o těžký hřích a jsou s ním spojeny zvláštní problémy, je nejlepší jít k soukromé

zpovědi. To je nutné zejména tehdy, když nejde jen o vědomí celkové hříšnosti, ale o boj se zcela konkrétními věcmi. Projít osobními zábranami bývá těžké, než se dojde k momentu poznání. Cíl této těžké cesty však může být radost nad získaným osvobozením.

Evangelischer Erwachsenenkatechismus, 1. vyd. 1975, 1197–1200